

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ

ВИКЛИКИ
УКРАЇНСЬКІЙ ІДЕНТИЧНОСТІ:
ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНІ ТА
СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРОБЛЕМИ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

Адамович Н.М. Сутність конституційної реформи в Україні та її відповідність традиціям демократизму українців	163
Нікітіна І.В. Психологічний простір формування духовної єдності індивідуального та універсального	168
Бровко Н.І. Захист особистої свободи індивіда в контексті внутрішньодержавних інтеграційних процесів	175
Соціально-економічні, екологічні та інформаційні параметри визначення єдності українського народу	
Ільчук Л.І. Ідентичність української нації – проблема загальнонаціональна	174
Александрова Ю.Ю. Молодіжне безробіття – проблема номер один на ринку праці	178
Петренко Ю.М. Національні інтереси в інформаційному суспільстві	182
Кисіль Ю. Українська національна ідентичність як аспект соціальної безпеки	185
Сивак А.В. Проблема старіння населення: морально-етичний аспект	190
Давидюк О.О. Соціальні трансформації в українському суспільстві: тенденції до поляризації	195
Болюбах В.В. Процес демографічного старіння населення та його вплив на соціально-економічний розвиток країни	200
Новікова Т.В. Основні підходи до формування соціальної стратегії корпорацій в Україні	204
Лисенко С.В. Соціальні стандарти в Україні: стан та удосконалення	207
Плечко С.П. Екологічні виклики у соціально-демографічних ризиках українського суспільства : міфи та реальність	211
Набруско І.Ю. Соціальна реклама та поле її впливу на стан масової свідомості: єдність і протистояння	216
Неговська Ю.М. Стан і потенційні можливості суспільства знань в Україні	220
Гуменюк О.І. Освіта як важливий чинник інноваційного розвитку України	223
Рогожа М.М. «Bonding capital» та «bridging capital» як форми моральних зв'язків у громадських організаціях сучасного суспільства	226
Кулішенко Г. Екологічний туризм в Україні: стан і тенденції розвитку	229

Н.І. Бровко*

ЗАХИСТ ОСОБИСТОЇ СВОБОДИ ІНДИВІДА В КОНТЕКСТІ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Парадокс сучасного посттоталітарного суспільства полягає у недостатній дослідженості найчутливішої до всіх колізій сфери, одного із найважливіших чинників політичних перетворень. У пошуках моделі власного, національного, пострадянського розвитку, виходу з лабіринту системної кризи, як правило, старанно оминається той наріжний камінь, під яким і захований ключ до розгадки таємниці. Можливо саме тому, що розгадка не обіцяє полегшення [1, 3]. Адже йдеться про національну свідомість та самоідентифікацію українців – складні для дослідження і для формулювання якихось конструктивних пропозицій наукові та практично-політичні проблеми.

У вирі політичних катаклізмів пошуки ідеології, яка була б прийнятною для більшості українців, закінчуються черговими спекуляціями. Як соціально-психологічний, моральний і світоглядний феномен національна ідея не повинна мати ідеологічної забарвленості. Інша річ, коли, з одного боку, різні політичні партії намагаються надати їй ідеологічної спрямованості, зробити популістським гаслом у досягненні політичних цілей, виборюванні якихось корпоративних і спекулятивних інтересів, а з іншого – деякі дослідники наполегливо міфологізують національну ідею, зводячи її до єдності архетипів, до «системи міфологем культури в їх історичному розвитку, спрямованому на досягнення світового рівня», до якогось «месіанського утворення».

Національна ідея є основною формою громадянської, соціальної, національної самоідентифікації, адже поєднує в собі найсуттєвіші цінності – громадянські, соціальні, підносячи їх до рівня загальнонаціональних. Об'єднавчий потенціал національної ідеї на сьогодні практично не використовується, оскільки тлумачать її дуже вузько – в дусі ствердження вищості української нації чи необхіднос-

* здобувач кафедри філософії права та юридичної логіки КНУВС, м. Київ

ті її відродження, тоді як сучасному громадянину потрібний більш конкретний зміст – перелік цінностей, що проповідуються, та механізми їх реалізації в суспільному житті. Однією з таких непересічних цінностей є особиста свобода індивіда, право на яку передбачає Загальна декларація прав людини (ст.3), і якої вимагає кожен українець.

Проблема свободи через свою масштабність у всі часи надихала мислителів на глибокі роздуми, оскільки сама ідея свободи, на думку відомих філософів (Ш. Монтеск'є, Г. Гегеля, М. Бердяєва та ін.), багатозначна. Тривала історія досліджень, присвячених свободі і поневоленню, свободі та необхідності, праву як свободі та захисту свободи знає багато підходів до розв'язання цієї проблеми. Цей феномен за уявної легкості та простоти сприйняття при більш детальному вивченні виявляється предметом, складним і для розуміння, і тим більше для практичного втілення у формах, нормах, інститутах, процедурах і відносинах суспільного життя [2, 214; 4, 23].

Правова свобода – це закріплена у праві можливість, правовий дозвіл на вчинення певних дій, який ще не означає відповідність реальній можливості дії. Юридично визначена свобода залишається формальною, абстрагованою від реальних умов її здійснення. Фактична свобода зводиться до можливості робити й обирати те, що хочеш. Це визначення передбачає необхідність розгляду засобів, необхідних для реалізації свободи і, зокрема, вільну можливість користування нашим тілом і речами, що перебувають у нашому володінні. Зазвичай вважають, що якщо у людини є свобода вибору, то свободою називається, по-перше, сам факт вибору, і, по-друге, непередбачуваність того, що саме вона вибере. І чим більший вибір вона має, тим більше свободи.

Російський філософ Микола Бердяєв писав: «Визначення свободи як вибору є ще й формальне визначення свободи. Це лише один з моментів свободи. Дійсна свобода виявляється не тоді, коли людина повинна вибирати, а тоді, коли вона зробила вибір. Звідси ми приходимо до нового визначення свободи, свободи реальної. Свобода є внутрішньою, творчою енергією людини. Через неї людина може творити зовсім нові форми життя, нове життя суспільства і світу. Але було б помилкою при цьому розуміти свободу як внутрішню причинність. Свобода знаходиться поза причинними відносинами, тобто свобода не припускає причинних пояснень, тому що сама є причиною».

Право є тим інститутом суспільства, який, з одного боку, обмежує владу, визначає форми її здійснення, межі підвладності кожного члена суспільства, а з іншого – є сферою незалежності від неї. Право є, передусім, сферою незалежності кожного члена суспільства від влади, у тому числі й демократичної, сферою його вільного волевиявлення, самостійності, саморегулювання. Тобто право, визначаючи межі непідвладності соціальних суб'єктів, окреслюючи сферу їх свободи і незалежності, є саморегулятивною межею особистого й суспільного життя, що не повинна упорядковуватися з допомогою зовнішнього втручання. Це сфера природного права, що притаманне члену суспільства як людині, представнику людства, і є її невід'ємним правом незалежно від волі та режимів здійснення будь-якої влади.

На сьогодні акценти у дослідженні свободи зміщуються у бік її юридично-нормативного втілення: у теоретико-правових дослідженнях ця проблема знайшла нове вираження і набула зовсім іншого звучання, адже свобода та необхідність, над співвідношенням та протистоянням яких розмірковували славетні філософи впродовж віків, у юриспруденції мають цілком конкретний характер, отже можуть бути визначені значно чіткіше. Саме в цій площині закладені механізми протидії відтоку кадрів, нелегальній міграції, торгівлі людьми та іншим явищам, які ускладнюють об'єднанчі процеси всередині країни. На наш погляд, саме втілення юридичної і фактичної свободи в нормах і інститутах, закріплення її як фундаментальної основи життя може сприяти об'єднанню українців. Динаміка внутрішньодержавних інтеграційних процесів великою мірою залежать від рівня свободи, яка пропонується кожному індивіду, та від надійності забезпечення її захисту.

1. *Кресіна І.О.* Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: (Етнополітологічний аналіз). – К.: Вища школа, 1998.

2. *Нерсесянц В.С.* Філософія права. Учебник для вузов. – М.: НОРМА-ИНФРА-М., 1999.

3. *Свобода: сучасні виміри та альтернативи.* – К.: Український центр духовної культури, 2004.

4. *Філософія права: Навч. посібник / О.Г. Данілюян, Л.Д. Байрачна, С.І. Максимов та ін.; За заг. редакцією О.Г. Данілюяна.* – К.: Юрінком Інтер, 2002.